

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
STATYBOS ĮSTATYMO NR. I-1240 KETVIRTOJO SKIRSNIO PAVADINIMO
PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 22¹ STRAIPSNIU ĮSTATYMO NR. XIV-462
PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS
UŽIMTUMO ĮSTATYMO NR. XII-2470 IV SKYRIAUS PAVADINIMO, 55, 56, 57,
60 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 59¹, 59² STRAIPSNIAIS
ĮSTATYMO NR. XIV-463 PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS
ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ KODEKSO PAPILDYMO 362¹ STRAIPSNIU IR
589 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO NR. XIV-464 PAKEITIMO ĮSTATYMO,
LIETUVOS RESPUBLIKOS MOKESČIŲ ADMINISTRAVIMO ĮSTATYMO NR. IX-2112
40¹ STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO NR. XIV-465 1 STRAIPSNIO PAKEITIMO
ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBINIO SOCIALINIO DRAUDIMO
ĮSTATYMO NR. I-1336 PAPILDYMO 15¹ STRAIPSNIU ĮSTATYMO
PROJEKTŲ AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos statybos įstatymo Nr. I-1240 ketvirtojo skirsnio pavadinimo pakeitimo ir Įstatymo papildymo 22¹ straipsniu įstatymo Nr. XIV-462 pakeitimo įstatymo (toliau – Statybos įstatymo projektas), Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymo Nr. XII-2470 IV skyriaus pavadinimo, 55, 56, 57, 60 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 59¹, 59² straipsniais įstatymo Nr. XIV-463 pakeitimo įstatymo (toliau – Užimtumo įstatymo projektas), Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso papildymo 362¹ straipsniu ir 589 straipsnio pakeitimo įstatymo Nr. XIV-464 pakeitimo įstatymo (toliau – ANK projektas), Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo Nr. IX-2112 40¹ straipsnio pakeitimo įstatymo Nr. XIV-465 1 straipsnio pakeitimo įstatymo (toliau – MAĮ projektas), Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo Nr. I-1336 papildymo 15¹ straipsniu įstatymo (toliau – VSD įstatymo projektas) projektų (toliau kartu – Įstatymų projektai) tikslas – mažinti nelegalų darbą statybose.

Įstatymų projektų uždaviniai:

1) numatyti realią atsakomybę statytojui (užsakovui) ar jo įgaliotam rangovui už neskaidriai statybose dirbančius asmenis;

2) sukurti nesudėtingą informacinių technologijų sprendimą, leidžiantį kontroliuojančioms institucijoms patikrinimo metu, taip pat statytojui (užsakovui) ar jo pasitelktam rangovui nesudėtingai patikrinti ar asmuo yra skaidriai dirbantis.

Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys:

1. Statybose nustatoma virš 50% nelegalaus darbo atvejų

Statybos yra tarp svarbiausių ekonomikos sektorių Lietuvoje. Jame dirba apie 95 tūkst. fizinių asmenų, iš kurių apie 25 tūkst. dirba su verslo liudijimais, o apie 14 tūkst. – pagal individualios veiklos pažymą. Tai sudaro apie 7% visų socialiniu draudimu apdraustųjų fizinių asmenų Lietuvoje (jų yra apie 1,3 mln.).

Kartu statybos sektorius yra ir viena iš didžiausių šešėliu pasižyminčių sektorių Lietuvoje. Nors legaliai dirba apie 7% asmenų, tačiau statybų sektoriuje užfiksuojama virš 50% visų dirbusių nelegaliai (įskaitant nedeklaruotą darbą ar įdarbintus asmenis nesilaikant užsieniečių įdarbinimo tvarkos)¹.

Statybose nelegaliai dirbantys asmenys ne tik nesumoka mokesčių (skirtingais vertinimais, statybos srityje neapskaitoma 500-700 mln. Eur pajamų), bet ir gali būti išnaudojami. Apie 40%

¹ Remiantis 2021 m. 01-06 mėn. duomenimis: https://www.vdi.lt/Forms/Tema.aspx?Tema_ID=57

pažeidimų susiję su užsieniečių (dažniausiai Ukrainos piliečių) darbu². Jie atvyksta pasinaudodami beviziu režimu, tačiau rangovai nesudaro jokių sutarčių, nėra užtikrinamos tinkamos gyvenimo ir darbo sąlygos, nesuteikiama socialinė apsauga.

2. Atsakingiems asmenims pavyksta išvengti realios atsakomybės

Kontrolės institucijos (Lietuvos Respublikos valstybinė darbo inspekcija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – VDI), Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – VMI), Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – FNTT) ir policija) susiduria su problema nustatant atsakingus asmenis. Atsakomybė taikoma darbdaviui, tačiau neįmanoma nustatyti, kokių įmonių naudai asmenys nelegaliai dirbo. Generaliniai rangovai negali paaiškinti, kada šie asmenys atėjo į statybietę, kokioje įmonėje ir kokius darbus jie dirbo. Jie pateikia VDI inspektoriams sutartis su subrangovais. Būna, kad subrangovai nurodo subsubrangovus. Kartais grandinė užsibaigia įmonėmis, kurioms pradėtos bankroto procedūros, arba įmonėmis, kurios daug kartų baustos už įvairius darbo teisės normų pažeidimus. Sudaryti darbuotojų sąrašai (jeigu tokie yra apskritai), leidžiantys patekti į statybos objektą, yra tik formalūs ir realios situacijos neatspindi, t. y. generaliniai rangovai nedisponuoja pakankama informacija apie subrangovus ar jų samdomus asmenis. Patys nelegaliai dirbę asmenys irgi neretai nežino kokios įmonės naudai dirbo ir nurodo tik fizinių asmenų vardus, kurie jiems nurodė, kur ir ką dirbti. Dėl šių priežasčių nelegaliai asmenis samdę rangovai išvengia realios atsakomybės.

VDI turi ir naudojami teise nubausti pačius nelegaliai dirbusius asmenis už nedeklaruotos savarankiškos veiklos vykdymą pagal Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ANK) 150 str. (Komerčinės ar ūkinės veiklos tvarkos pažeidimas). Jiems gali būti skiriama bauda nuo 390 Eur iki 1 100 Eur, tačiau padarius pirmą pažeidimą galima pasinaudoti galimybe sumokėti pusę minimalios baudos, t. y. vos 195 Eur. Už pakartotinį pažeidimą bauda yra nuo 1 100 Eur iki 1 950 Eur, tačiau neretai baudos nepavyksta jos išieškoti, jei asmuo neturi registruoto turto, legalių pajamų ar gyvena užsienyje.

3. Lietuvos Respublikos statybos įstatymu numatytas naujos informacinės sistemos sukūrimas ir duomenų jai teikimas

Siekiant spręsti aukščiau nurodytas problemas, Lietuvos Respublikos Seimas 2021 m. birželio 29 d. priėmė Lietuvos Respublikos statybos įstatymo Nr. I-1240 ketvirtą skirsnio pavadinimo pakeitimo ir Įstatymo papildymo 22¹ straipsniu įstatymą Nr. XIV-462 (toliau – Įstatymas Nr. XIV-462), kuris įsigalios 2022 m. sausio 1 d. Šiame įstatyme yra numatyta:

1) pareiga sukurti naują Skaidriai dirbančiojo asmens tapatybės identifikavimo informacinę sistemą (toliau – Sistema), kurios valdytoja yra paskirta Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, o Lietuvos Respublikos Vyriausybė turėtų patvirtinti Sistemos nuostatus ir paskirti jos tvarkytojus;

2) statybose dirbantiems fiziniams asmenims (savarankiškai dirbančiam asmeniui, darbuotojui, taip pat komandiruotam darbuotojui) pareiga registruotis Sistemoje ir gauti bei turėti statybininko tapatybės identifikavimo kodą (toliau – statybininko ID);

3) rangovams ir statytojams (užsakovams) pareiga teikti duomenis Sistemai ir užtikrinti, kad jų naudai statybos darbus atliekantys fiziniai asmenys pateiktų Statybininko ID kontroliuojančioms institucijoms.

4. Siūloma pasinaudoti jau esama informacine sistema ir turimais duomenimis

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, įvertinusi pavaldžių įstaigų turimus duomenis, nustatė, kad:

² Remiantis 2021 m. 01-06 mėn. duomenimis: https://www.vdi.lt/Forms/Tema.aspx?Tema_ID=57

1) nebūtina kurti naujos informacinės sistemos ir galima pasinaudoti Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Fondo valdyba) informacine sistema, kurios valdytoja ir tvarkytoja yra Fondo valdyba³;

2) galima atsisakyti planuotų papildomų duomenų rinkimo iš fizinių ir juridinių asmenų, o savarankiškai dirbantiems asmenims, darbuotojams ir komandiruotiems darbuotojams išduoti skaidriai dirbančio asmens identifikavimo kodą (toliau – Kodas) remiantis šiuo metu turimais Fondo valdybos duomenimis.

Fondo valdyba jau gauna ir kaupia duomenis apie fizinius asmenis, kurie moka socialinio draudimo įmokas (teisėtai dirbančius darbuotojus ir teisėtai veiklą vykdančius savarankiškai dirbančius asmenis), taip pat apie komandiruotus į Lietuvos Respubliką trečiosios šalies piliečius, Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybių narių piliečius ir ES valstybės narės piliečio šeimos narius, kurie nėra draudžiami pagal Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymą, tačiau apie kuriuos informacija yra pateikta Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 62 straipsnio 7 dalyje nustatyta tvarka (toliau – komandiruoti užsieniečiai). Šiems asmenims siūloma išduoti Kodą (QR kodo pagrindu), kuris patvirtins, kad asmuo moka socialinio draudimo įmokas Lietuvoje (darbuotojas ar savarankiškai dirbantis asmuo) ar teisėtai komandiruotas į Lietuvą. Kodui patikrinti bus naudojama mobilioji programėlė.

5. *Nelegalų darbą mažina reali atsakomybė už jį*

Vertinant nelegalaus darbo sprendimo būdus sektinas Suomijos pavyzdys. Suomijoje:

- 1) 2006 m. – įvestas statybose reikalavimas segėti darbuotojo pažymėjimą (ID sprendimas);
- 2) 2007 m. – įvesta atsakomybė rangovams už subrangai samdytų įmonių nelegalią veiklą (atsakomybės neišvengiamumas).

Kartu šios priemonės iš „šešėlio“ per 18 mėn. „ištraukė“ apie 500 mln. Eur, o Lietuvoje planuotos kurti Sistemos nauda (apie 200 mln. per 18 mėn.) buvo skaičiuota taip pat remiantis Suomijos pavyzdžiu, tačiau esminį poveikį Suomijoje suteikė ne ID sprendimas (Suomijoje buvo leidžiama prisiegti ir ranka užrašytą pažymėjimą), tačiau reali atsakomybė už nelegalų darbą.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymų projektų iniciatorė: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

Įstatymų projektus parengė Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Darbo teisės skyriaus (vedėja Vita Baliukevičienė, tel. Nr. 8 611 34047, el. paštas vita.baliukeviciene@socmin.lt) patarėja Irena Mickevičiūtė (tel. Nr. 8 658 60767, el. paštas irena.mickeviciute@socmin.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

Lietuvos Respublikos statybos įstatymo nuostatos nustato juridinių ir fizinių asmenų veiklos statyboje principus ir atsakomybę, bei pateikia pagrindines sąvokas:

1) *Statinio statybos rangovas* (toliau – rangovas) – Lietuvos Respublikos ar užsienio valstybės fizinis asmuo, juridinis asmuo ar kita užsienio organizacija ar jų padalinys, turintys Statybos įstatymo nustatytą teisę užsiimti statyba ir vykdantys statybą rangos sutarties pagrindu (Statybos įstatymo 2 straipsnio 75 dalis).

2) *Statytojas (užsakovas)* – Lietuvos Respublikos ar užsienio valstybės fizinis asmuo, juridinis asmuo ar kita užsienio organizacija, kurie investuoja lėšas į statybą ir kartu atlieka užsakovo funkcijas (ar jas paveda atlikti kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui, kitai užsienio organizacijai) (Statybos įstatymo 2 straipsnio 99 dalis).

³ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 32 straipsnio 1 dalies 7 punktas; Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005 m. sausio 24 d. įsakymu Nr. A1-14 „Dėl Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatų patvirtinimo“ (toliau – Fondo valdybos IS nuostatai) 14.3 papunktis.

3) *Statybos darbai* – darbai, atliekami statant (montuojant, tiesiant) naują, rekonstruojant, remontuojant ar griauinant esamą statinį (žemės kasimo, mūrijimo, betonavimo, montavimo, pamatų ir stogų įrengimo, stalių, apdailos, įrenginių paleidimo ir derinimo) (Statybos įstatymo 2 straipsnio 90 dalis).

Lietuvos Respublikos darbo kodekso 108 straipsnio 1 dalyje komandiruotas darbuotojas apibrėžtas kaip užsienio valstybės jurisdikcijai priklausančio darbdavio darbuotojas, išskyrus prekybinių laivų įgulų darbuotojus, kurie komandiruojami laikinai dirbti Lietuvos Respublikos teritorijoje: 1) pagal sutartį dėl paslaugų teikimo ar darbų atlikimo, darbdavio sudarytą su Lietuvos Respublikoje veikiančiu užsakovu; 2) dirbti darbdavio – juridinio asmens filiale, atstovybėje, grupės įmonėje ar kitoje darbovietėje; 3) dirbti kaip laikinasis darbuotojas.

Statybos darbus teisėtai fiziškai atlikti gali:

- 1) rangovų ar užsakovų darbuotojai;
- 2) užsienio šalių teisėtai komandiruoti rangovų ar užsakovų darbuotojai;
- 3) rangovų ar užsakovų pasamdyti savarankiškai dirbantys asmenys.

Rangovų ir užsakovų pareigos priklauso nuo to, koku būdu pasitelkiami fiziniai asmenys atlikti statybos darbus:

1) darbuotojai privalo būti sudarę darbo sutartis ir darbdaviai privalo pranešti Fondo valdybai prieš jų darbo pradžią;

2) komandiruojant darbuotojus į Lietuvos Respubliką įmonė Lietuvos Respublikoje, priimanti užsieniečių laikinai dirbti pagal sudarytą sutartį dėl paslaugų teikimo ar darbų atlikimo, turi pateikti įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 62 straipsnio 7 dalyje nustatyta tvarka pranešimus per Fondo valdybos informacinę sistemą (toliau – priimančioji Lietuvos įmonė);

3) savarankiškai dirbantys asmenys privalo turėti individualios veiklos pažymą⁴ arba verslo liudijimą⁵.

Už pareigų nesilaikymą numatyta atsakomybė:

1) už nelegalų darbą bauda vadovui (ar atsakingam asmeniui) pagal ANK 95 straipsnį nuo 1000 iki 5000 Eur (pakartotinai 5000 iki 6000 Eur) ir bauda darbdaviui pagal Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymą 56 straipsnį nuo 868 iki 2 896 Eur už kiekvieną nelegalų darbuotoją (pakartotinai nuo 2 896 iki 5 792 Eur);

2) subsidiari rangovo / priimančiosios Lietuvos įmonės (nuo 2021-06-15) už nelegalų trečiosios šalies piliečio darbą / nelegalų komandiuoto trečiosios šalies piliečio darbą taikoma tiek bauda rangovui / priimančiajai Lietuvos įmonei, tiek sulygto atlyginimo už darbą sumokėjimas nelegaliai dirbusiam asmeniui;

3) savarankiškai dirbantiems asmenims nuo 390 (nuo 2021 m. lapkričio 1 d. – nuo 780 Eur) iki 1100 Eur (pakartotinai nuo 1100 iki 1950 Eur).

2022 m. sausio 1 d. įsigalios Įstatymu Nr. XIV-462 pildomas Statybos įstatymo 22¹ straipsnis, pagal kurį yra numatyta:

1) pareiga sukurti naują Sistemą, kurios valdytoja buvo paskirta Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, o Lietuvos Respublikos Vyriausybė turėtų patvirtinti Sistemos nuostatus ir paskirti jos tvarkytojus;

2) statybose dirbantiems fiziniams asmenims (savarankiškai dirbančiam asmeniui, darbuotojui, taip pat komandiruotam darbuotojui) pareiga registruotis Sistemoje ir gauti bei turėti Statybininko ID;

⁴ Individualios veiklos pažyma fiziniam asmeniui išduodama pagal Nuolatinio Lietuvos gyventojų individualios veiklos vykdymo ir nenuolatinio Lietuvos gyventojų nuolatinės bazės įregistravimo Lietuvoje pažymų išdavimo taisyklės, patvirtintas Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2002 m. gruodžio 24 d. įsakymu Nr. 373 „Dėl pranešimo apie nuolatinio Lietuvos gyventojų veiklos pradžią, šio gyventojų veiklos vykdymo pažymos, taip pat nenuolatinio Lietuvos gyventojų nuolatinės bazės įregistravimo Lietuvoje pažymos išdavimo taisyklių bei su tuo susijusių formų patvirtinimo“ (toliau – Individualios veiklos vykdymo taisyklės).

⁵ Verslo liudijimai išduodami tam tikroms verslo liudijimo veikloms pagal Verslo liudijimų išdavimo gyventojams taisyklės ir Veiklų, kuriomis gali būti verčiamasi turint verslo liudijimą, rūšių sąrašą, patvirtintus Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. lapkričio 19 d. nutarimu Nr. 1797 „Dėl Verslo liudijimų išdavimo gyventojams taisyklių ir Veiklų, kuriomis gali būti verčiamasi turint verslo liudijimą, rūšių sąrašo“.

3) rangovams ir statytojams (užsakovams) pareiga teikti duomenis Sistemai ir užtikrinti, kad jų naudai statybos darbus atliekantys fiziniai asmenys pateiktų Statybininko ID kontroliuojančioms institucijoms.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Užimtumo įstatymo projektu siūloma:

Užimtumo įstatymo 56¹ straipsnyje siūloma įtvirtinti pareigą darbdaviui užtikrinti, kad jo darbuotojai, kurie pagal specialiuosius įstatymus privalo turėti Kodą (jeigu jam Kodas negali būti suformuotas, privaloma turėti Kode užšifruojamus duomenis pagrindžiančius dokumentus), šį Kodą (Kode užšifruojamus duomenis pagrindžiančius dokumentus) turėtų darbo vietoje ir (ar) atlikdami darbus ir jį (juos) pateiktų Užimtumo įstatymo 55 straipsnyje išvardintoms kontrolės institucijoms patikrinimo metu, t. y. VDI, VMI, FNTT, policijai, taip pat darbdavio užsakovams, kuriems atlieka darbdavio pavestus darbus ar paslaugas (siekiant įsitikinti, kad asmenys, atliekantys darbdavio pavestus darbus ar paslaugas, dirba legaliai), taip pat specialiuose įstatymuose nurodytoms kontrolės institucijoms (pavyzdžiui, ir Valstybinei teritorijų planavimo ir statybos inspekcijai prie Aplinkos ministerijos statybos patikrinimo metu) ar kitiems asmenims (statytojui (užsakovui) ar rangovui).

Šiuo metu reikalavimą turėti Kodą (jeigu jam Kodas negali būti suformuotas – Kode užšifruojamus duomenis pagrindžiančius dokumentus) siūloma įtvirtinti tik viename specialiaame įstatyme - Statybos įstatymo 22¹ straipsnyje, tačiau ateityje prievolę turėti Kodą būtų galima plėsti į kitas sritis, kur dažniau nustatomas nelegalus darbas (pvz. viešojo maitinimo, apgyvendinimo paslaugų teikime ir kt.).

Pareiga užtikrinti, kad komandiruotas užsienietis turėtų Kodą (jeigu jam Kodas negali būti suformuotas – Kode užšifruojamus duomenis pagrindžiančius dokumentus), nustatoma priimančiajai Lietuvos įmonei.

VSD įstatymo projektu siūloma:

Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatyme siūloma įtvirtinti asmenų, kuriems gali būti suformuojamas Kodas, grupes, Kodo suformavimo atvejus ir jo galiojimo panaikinimą, Kode užšifruojamų duomenų sąrašą bei Kode užšifruotos informacijos patikrinimą.

Fondo valdybos informacinėje sistemoje suformuojamas Kodas šiems asmenims:

1) apdraustajam asmeniui, nurodytam Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje: asmeniui, dirbančiam pagal darbo sutartį Lietuvos Respublikos teritorijoje (įskaitant komandiruotus į Lietuvos Respubliką ilgesniam negu vienų metų laikotarpiui asmenis) arba ne Lietuvos Respublikos teritorijoje, bet pagal darbo sutartį, sudarytą su Lietuvos Respublikoje registruotais draudėjais, jeigu vadovaujantis Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis arba Europos Sąjungos socialinės apsaugos sistemų koordinavimo reglamentais nenustatyta kitaip; asmeniui, atlygintinai einančiam narystės pagrindu renkamasias ar skiriamasias pareigas; asmeniui, susijusiam su draudėju darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais taip, kaip šie santykiai apibrėžti Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatyme, tuo pačiu metu iš šio draudėjo gaunančiam pajamas pagal autorines sutartis, iš sporto veiklos ar atlikėjo veiklos;

2) mažosios bendrijos vadovui, kuris pagal Mažųjų bendrijų įstatymą nėra tos mažosios bendrijos narys (Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 6 dalis);

3) savarankiškai dirbančiam asmeniui, nurodytam Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 5 straipsnio 2 ar 3 dalyse, išskyrus šeimynos dalyvį (toliau kartu – savarankiškai dirbantis asmuo): ūkininkui ir jo partneriui, asmeniui, kuris verčiasi individualia veikla, kaip ji apibrėžta Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme, individualių įmonių savininkui, mažųjų bendrijų nariui ir ūkinių bendrijų tikrajam nariui; asmeniui, kuris verčiasi individualia veikla turėdamas verslo liudijimą.

4) komandiruotam užsieniečiui.

Atskiras Kodas asmeniui suformuojamas pagal kiekvieną jo, kaip apdraustojo asmens ar komandiruo to užsieniečio, kategoriją pas kiekvieną iš jo draudėjų (komandiruo to užsieniečių atveju – pas kiekvieną priimančiąją Lietuvos įmonę), t. y. asmuo gali turėti keletą Kodų, pvz., jeigu jis dirba pagal darbo sutartį pas du darbdavius ir turi individualios veiklos pažymą, tuomet jis turės tris Kodus, t. y. Kodą turės pagal kiekvieną darbdavį atskirai ir kaip savarankiškai dirbantis asmuo.

Kodas suformuojamas Fondo valdybos informacinėje sistemoje apdraustųjų, jų draudėjų, komandiruo to užsieniečių ar komandiruo to užsieniečių draudėjų prašymu po to, kai joje įrašomi šie duomenys: 1) mažosios bendrijos vadovo statuso įgijimo data; 2) asmens, nurodyto Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje, ar savarankiškai dirbančio asmens, socialinio draudimo pradžios pas atitinkamą draudėją data; 3) komandiruo to užsieniečio darbo pas priimančiąją Lietuvos įmonę pradžios data.

Kodo galiojimas Fondo valdybos informacinėje sistemoje panaikinamas automatiškai, kai Fondo valdybos informacinėje sistemoje įrašomi (įsigalioja) šie duomenys: 1) mažosios bendrijos vadovo statuso netekimo data; 2) asmens, nurodyto Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje, ar savarankiškai dirbančio asmens socialinio draudimo pabaigos pas konkretų draudėją data; 3) komandiruo to užsieniečio darbo pabaigos pas konkrečią priimančiąją Lietuvos įmonę data ar komandiruo to užsieniečio socialinio draudimo pradžios pas priimančiąją Lietuvos įmonę data.

Apdraustajam asmeniui suformuotas Kodas išduodamas tik pačiam apdraustajam (darbuotojui, savarankiškai dirbančiam asmeniui, mažosios bendrijos vadovui, kuris pagal Mažųjų bendrijų įstatymą nėra tos mažosios bendrijos narys) ir jo draudėjui (darbdaviui), komandiruotam užsieniečiui suformuotas Kodas – tik pačiam komandiruotam užsieniečiui ir priimančiaijai Lietuvos įmonei. Draudėjas (arba priimančioji Lietuvos įmonė) gali gauti tik tuos Kodus, kurie yra suformuoti asmenims, kaip to draudėjo (arba priimančiosios Lietuvos įmonės) apdraustiesiems asmenims (arba komandiruotiems užsieniečiams).

Kode užšifruojami tokie duomenys:

1) darbuotojui suformuotame Kode – požymis, kad Kodas suformuotas asmeniui, nurodyto Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje, jo vardas, pavardė, draudėjo – juridinio asmens kodas (jei draudėjas tokio kodo neturi, – draudėjo kodas), draudėjo pavadinimas, o jeigu draudėjas yra fizinis asmuo, – draudėjo vardas ir pavardė;

2) mažosios bendrijos vadovui, kuris pagal Mažųjų bendrijų įstatymą nėra tos mažosios bendrijos narys, suformuotame Kode – požymis, kad Kodas suformuotas mažosios bendrijos vadovui, kuris pagal Mažųjų bendrijų įstatymą nėra tos mažosios bendrijos nariu, jo vardas, pavardė ir draudėjo juridinio asmens kodas (jei draudėjas tokio kodo neturi, – draudėjo kodas) bei pavadinimas;

3) pagal įsigytą verslo liudijimą savarankiškai dirbančiam asmeniui suformuotame Kode – požymis, kad Kodas suformuotas savarankiškai dirbančiam asmeniui, kuris verčiasi individualia veikla turėdamas verslo liudijimą, to asmens vardas, pavardė, draudėjo kodas;

4) pagal individualios veiklos pažymą savarankiškai dirbančiam asmeniui suformuotame Kode – požymis, kad Kodas suformuotas savarankiškai dirbančiam asmeniui, kuris verčiasi individualia veikla pagal individualios veiklos pažymą, jo asmens vardas, pavardė, draudėjo kodas;

5) individualios įmonės savininkui suformuotame Kode – požymis, kad Kodas suformuotas individualios įmonės savininkui, jo vardas, pavardė, draudėjo juridinio asmens kodas (kai neturi juridinio asmens kodo, – draudėjo kodas), draudėjo pavadinimas;

6) mažosios bendrijos nariui suformuotame Kode – požymis, kad Kodas suformuotas mažosios bendrijos nariui, jo vardas, pavardė ir draudėjo juridinio asmens kodas (kai neturi juridinio asmens kodo, – draudėjo kodas) bei pavadinimas;

7) ūkinės bendrijos tikrajam nariui suformuotame Kode – požymis, kad Kodas suformuotas ūkinės bendrijos tikrajam nariui, jo vardas, pavardė, draudėjo juridinio asmens kodas (kai neturi juridinio asmens kodo, – draudėjo kodas), draudėjo pavadinimas;

8) komandiruotam užsieniečiui suformuotame Kode – požymis, kad Kodas suformuotas komandiruotam darbuotojui, kuris nedraudžiamas valstybiniu socialiniu draudimu pagal Valstybinio socialinio draudimo įstatymą, jo vardas, pavardė, priimančiosios Lietuvos įmonės – juridinio asmens kodas (kai neturi juridinio asmens kodo, – draudėjo kodas) ir to draudėjo pavadinimas, o jeigu draudėjas yra fizinis asmuo, – draudėjo vardas ir pavardė.

Kodą gauti galės kiekvienas socialiniu draudimu draustas asmuo, prisijungęs prie savo paskyros, esančios Elektroninės gyventojų aptarnavimo sistemoje arba atvykęs į Fondo valdybos teritorinę administravimo įstaigą ir pateikęs prašymą. Darbdavys darbuotojui taip pat gali išimti Kodą prisijungęs prie Elektroninės draudėjų aptarnavimo sistemos. Kodui patikrinti bus naudojamas informacinis įrankis – QR kodas ir jį nuskaitančios mobiliosios programėlės, skirtos naudoti privatiems asmenims (rangovui ir statytojui (užsakovui), kurie bus atsakingi, kad statybvietėje statybos darbus atliktų tik turintys Kodą, t. y. galės lengvai identifikuoti skaidriai dirbantį asmenį) ir Užimtumo įstatymo 55 straipsnyje nurodytoms institucijoms, kontroliuojančioms nelegalų, nedeklaruotą darbą, nedeklaruotą savarankišką veiklą, taip pat specialiuose įstatymuose numatytoms kontrolės institucijoms (pavyzdžiui, Valstybinei teritorijų planavimo ir statybos inspekcijai prie Aplinkos ministerijos).

Kodo nuskaitymas naudojant QR kodą, padės lengvai patikrinti, ar asmuo dirba / vykdo savarankišką veiklą legaliai.

Fondo valdybos direktorius turės patvirtinti Kodo formą, Kodo suteikimo ir panaikinimo tvarką, bei joje numatyti Kodo identifikavimo priemones.

Specialiuoju įstatymu - Statybos įstatymo projektu siūloma:

1) kiekvienas asmuo, nurodytas Valstybinio socialinio draudimo įstatyme 15¹ straipsnio 1 dalyje, atliekantis statybos darbus statybvietėje, privalo turėti Kodą, suformuotą Valstybinio socialinio draudimo įstatyme nustatyta tvarka arba, jeigu jiems Kodas negali būti suformuotas, Kodo užšifruojamus duomenis pagrindžiančius dokumentus (Pavyzdžiui, Fondo valdyba duomenis apie draudėjus, įregistruotus Mokesčių mokėtojų registre, ir draudėjų duomenų pakeitimus, gauna iš VMI. Pagal duomenų teikimo sutartį duomenų mainai tarp Fondo valdybos ir VMI duomenų bazės vyksta kiekvieną dieną. Kadangi duomenys nėra gaunami „online“ režimu, jie atnaujinami/pakraunami kitą dieną. Pagal Mokesčių mokėtojų registro nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. rugsėjo 6 d. nutarimu Nr. 1059 „Dėl Mokesčių mokėtojų registro įsteigimo ir jo nuostatų patvirtinimo“, 63 punktą, kai gaunami visi registravimo dokumentai ir (ar) duomenys, Mokesčių mokėtojų registro tvarkymo įstaiga Mokesčių mokėtojų registro objektą turi įregistruoti į Mokesčių mokėtojų registrą per 5 darbo dienas nuo dokumentų ir (ar) duomenų gavimo. Lietuvos juridiniai asmenys, užsienio juridinių asmenų ar kitų organizacijų filialai ir atstovybės kaip Mokesčių mokėtojų registro objektai į Mokesčių mokėtojų registrą įregistruojami per 2 darbo dienas nuo duomenų gavimo iš Juridinių asmenų registro. Taigi, atsižvelgiant į tai, duomenų gavimo terminas apie draudėjus ar jų duomenų pakeitimus gali būti ir iki 5 darbo dienų. Tai aktualu tiek kalbant apie savarankiškai dirbančius asmenis, tiek apie naujai įregistruotų juridinių asmenų darbuotojus), ir pateikti jį (juos):

a) patikrinimo metu Užimtumo įstatymo 55 straipsnyje nurodytoms institucijoms;

b) statybos patikrinimo metu Valstybinei teritorijų planavimo ir statybos inspekcijai prie Aplinkos ministerijos;

c) prieš patenkant į statybvietę ir pareikalavus statybvietėje statytojui (užsakovui) ar jo vienam įgaliotam rangovui ar jų įgaliotiems asmenims.

2) statytojas (užsakovas) arba jo vienas įgaliotas rangovas yra atsakingi už kitų statybvietėje esančių asmenų identifikavimą, t. y. jie privalo nustatyti identifikavimo priemonę, prireikus, jos išdavimo tvarką bei registruoti tokių asmenų buvimo statybvietėje pradžios ir pabaigos laiką bei priežastis;

3) statytojas (užsakovas) ar jo vienas įgaliotas rangovas privalo užtikrinti, kad statybvietėje visi fiziniai asmenys turėtų ir pateiktą Kodą (jei Kodas negali būti suformuotas – Kode

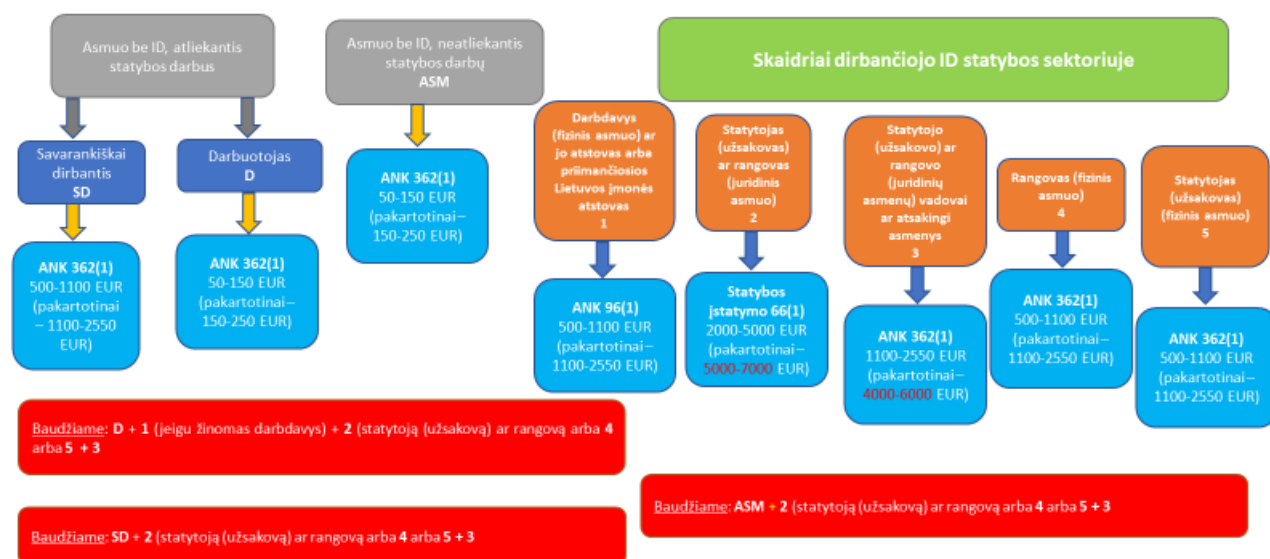
užšifruojamus duomenis pagrindžiančius dokumentus) arba identifikavimo priemonę. Tai turėtų būti generalinis ar kitas (vienas rangovas), siekiant išvengti situacijos, kai statybvietėje yra daugiau nei vienas rangovas ir kai nėra galimybės nustatyti, kuriam iš rangovų ar jų subrangovų, priklauso statybvietėje nustatytas asmuo, neturintis Kodo arba nėra identifiktuotas kita identifikavimo priemone.

Statybos įstatymo projekte statytojas (užsakovas) laikomas tiek juridinis asmuo, tiek fizinis asmuo.

Atsakomybė įtvirtinama Statybos įstatymo projekte, Užimtumo įstatymo projekte ir ANK projekte. Darbdaviui (fiziniam asmeniui) ar darbdavio (juridinio asmens) atstovams, taip pat priimančiosios Lietuvos įmonės vadovui ar jo įgaliotam asmeniui atsakomybė bus taikoma pagal ANK projekto 96¹ straipsnį tais atvejais, kai šie subjektai neužtikrins, kad jų ar siunčiančiųjų įmonių darbuotojai turėtų Kodą. Atsižvelgiant į tai, kad Statybos įstatymo projekte numatyta pareiga kiekvienam asmeniui statybvietėje (tiek darbuotojui, tiek savarankiškai dirbančiam asmeniui, atliekantiems statybos darbus, tiek kitiems statybvietėje esantiems asmenims) turėti Kodą, Kodo užšifruojamus duomenis pagrindžiančius dokumentus arba identifikavimo priemonę, ANK projekto 362¹ straipsnyje numatyta atsakomybė už šios pareigos nevykdymą.

Už Statybos įstatymo projekto numatytos pareigos statytojui (užsakovui) ar jo vienam įgaliotam rangovui, užtikrinti, kad visi fiziniai asmenys statybvietėje turėtų Kodą, Kodo užšifruojamus duomenis pagrindžiančius dokumentus arba identifikavimo priemonę, nevykdymą, t. y. statybvietėje esančių asmenų identifikavimo reikalavimų pažeidimą, atsakomybė juridiniams asmenims numatyta Statybos įstatymo projekte, o juridinių asmenų vadovams ar atsakingiems asmenims, taip pat rangovams fiziniams asmenims – ANK projekte. Sankcijų dydis pasirinktas įvertinant atsakomybę už kitus Statybos įstatyme numatytų reikalavimų pažeidimus.

Atkreiptinas dėmesys, kad tais atvejais, kai patikrinimo metu institucijos, vykdančios nelegalaus darbo, nedeklaruoto darbo, nedeklaruotos savarankiškos veiklos ir skaidriai dirbančio asmens identifikavimo reikalavimų kontrolę, nustato nelegalaus, nedeklaruoto darbo, nedeklaruotos savarankiškos veiklos, užsieniečių įdarbinimo tvarkos pažeidimus, už nustatytus pažeidimus taikoma atsakomybė pagal kitus Užimtumo įstatymo ir / ar ANK straipsnius.

* Už ANK 96 (1) ir ANK 362 (1) pažeidimų padarymą mokesčių mokėtojas taip pat bus įtrauktas į Nepatikimų mokesčių mokėtojų sąrašą (MAJ 40(1) str. 1 d. 4 p.).

* Jeigu paaiškės, kad asmuo be ID dirbo nelegaliai, o savarankiškai dirbantis – nedeklaravo savarankiškos veiklos, bus taikoma administracinė atsakomybė pagal kitus ANK ir UĮ straipsnius.

MAI projektu siūloma numatyti, kad jeigu darbdavys ar priimančioji Lietuvos įmonė, netinkamai vykdo Užimtumo įstatymo 56¹ straipsnyje įtvirtintas skaidriai dirbančio asmens identifikavimo pareigas, o rangovas ar statytojas (užsakovas) - Statybos įstatymo 22¹ straipsnio nuostatas, jie bus įtraukti į neatitinkančių minimalių patikimo mokesčių mokėtojo kriterijų sąrašą.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymų projektus toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų

Iš valstybės registrų ir informacinių sistemų Fondo valdybos informacinei sistemai jau teikiami reikalingi duomenis suformuoti Kodą. Tiek kontrolės institucijos, tiek rangovas ir statytojas (užsakovas) nesudėtingai galės patikrinti, ar statybos darbus atliekantys asmenys dirba legaliai pasinaudodami Fondo valdybos specialistų sukurtomis tam mobiliosiomis programėlėmis.

Prisitaikymo išlaidos verslui – 515 515,46 Eur.

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai
Įstatymų projektai įtakos kriminogeninei, korupcijai situacijai neturės.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymų projektai darys teigiamą įtaką sąžiningam, atsakingam ir skaidriam statybos verslui ir jo plėtrai, bus užtikrinamos vienodos konkurencijos sąlygos.

Įteisinus Kodo privalomumą statybvietėje, mažės nelegalaus, nedeklaruoto darbo ir nedeklaruotos savarankiškos veiklos mastas statybos sektoriuje, didės šio sektoriaus saugumas.

Naudojant Kodą statybvietėse, nustatomų statybos sektoriuje nelegaliai dirbusių asmenų skaičius nuo visų nustatytų nelegaliai dirbusių asmenų skaičiaus kiekvienais metais mažės apie 20 proc.

Įstatymų projektai taip pat skatins atidžiau rangovams rinktis subrangovus, o statybą vykdantiems rangos būdu – rangovus, taikyti papildomus atrankos kriterijus, įvertinti socialinės atsakomybės aspektu, ir galimas rizikas.

8. Ar įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams
Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Kartu su Statybos įstatymo projektu teikiami Užimtumo įstatymo, ANK, MAI, VSD įstatymo projektai.

10. Ar įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai atitinka Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimus, o naujų sąvokų ir jas įvardijančių terminų įstatymų projektai nenustato, todėl nevertinta Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

11. Ar įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymų projektai atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

12. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, kas ir kada juos turėtų priimti

Priėmus Įstatymų projektus, Fondo valdybos direktorius iki 2021 m. gruodžio 31 d. turės patvirtinti Kodo formą, jo išdavimo ir panaikinimo tvarką, pakeisti Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos informacinės sistemos nuostatus, patvirtintus Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2009 m. rugpjūčio 21 d. įsakymu Nr. V-486 „Dėl Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos informacinės sistemos nuostatų patvirtinimo“.

Priėmus Įstatymo projektus, Lietuvos Respublikos Vyriausybė iki 2021 m. gruodžio 31 d. turės pakeisti:

1) Lietuvos Respublikos apdraustųjų valstybiniu socialiniu draudimu ir valstybinio socialinio draudimo išmokų gavėjų registro nuostatus, patvirtintus Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. balandžio 25 d. nutarimu Nr. 435 „Dėl Lietuvos Respublikos apdraustųjų valstybiniu socialiniu draudimu ir valstybinio socialinio draudimo išmokų gavėjų registro steigimo, jo nuostatų patvirtinimo ir veiklos pradžios nustatymo“;

2) Mokesčių mokėtojų registro nuostatus, patvirtintus Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. rugsėjo 6 d. nutarimu Nr. 1059 „Dėl Mokesčių mokėtojų registro įsteigimo ir jo nuostatų patvirtinimo“.

3) Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nuostatus, patvirtintus Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. sausio 29 d. nutarimu Nr. 98 „Dėl Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nuostatų patvirtinimo“.

4) Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nuostatus, patvirtintus Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. liepos 29 d. nutarimu Nr. 110 „Dėl Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nuostatų patvirtinimo“.

Priėmus Įstatymų projektus, Lietuvos Respublikos finansų ministras iki 2021 gruodžio 31 d. turės pakeisti Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos nuostatus, patvirtintus Lietuvos Respublikos finansų ministro 1997 m. liepos 29 d. įsakymu Nr. 110 „Dėl Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos nuostatų patvirtinimo“.

Priėmus Įstatymų projektus, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministras iki 2021 gruodžio 31 d. turės pakeisti Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatus, patvirtintus Lietuvos Respublikos finansų ministro 2009 m. gegužės 12 d. įsakymu Nr. A1-316 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatų patvirtinimo“.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Įstatymų projektais siūlomas techninis sprendimas valstybei leis sutaupyti 1,239 mln. Eur. (1,3 mln. Eur buvo skirta Sistemos kūrimui, o dabartinis techninis sprendimas kainuos tik 61 tūkst. Eur.)

Įstatymų projektams įgyvendinti bus skiriama iš Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės lėšų ir reikės:

1) 50 tūkst. Eur Fondo valdybos informacinei sistemai tobulinti, QR kodui ir mobilioms programėlėms sukurti;

2) 11 tūkst. Eur Mokesčių mokėtojų registro pritaikymui.

14. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados
Specialistų vertinimų ir išvadų negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno *Eurovoc* terminus, temas ir sritis

Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas ir sritis: „nelegalus darbas“, „rangovas“, „darbuotojas“, „darbdavys“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai
Nėra.